

Válasz Prof. Dr. Bérczi Viktor opponensi véleményére

Tisztelt Professor Úr!

Hálásan köszönöm, hogy elvállalta MTA doktori értekezésem bírálatát. Köszönöm, hogy nagyon részletesen áttekintette a dologozatomat és számos lényeges formai és tartalmi megállapítást tett. Mind formai, mind pedig tartalmi észrevételeit elfogadom. A válaszaimat a disszertációmmal kapcsolatban megfogalmazott megjegyzéseinek és kérdéseinek bírálatban szereplő sorrendjében adom meg.

- 1. 17. és 20. oldal: „Az EKG-szinkronizált CT-angiográfia vizsgálatánál az idősebb betegekben az 1-1 táblázat alapján a dózis-hossz szorzat 2267 ± 515 mGycm, a fiatalabb betegcsoportban pedig 260 ± 83 mGycm, ami több, mint nyolcszoros különbség. A BMI ráadásul az idősebb betegcsoportban még valamivel alacsonyabb is, mint a fiatal betegcsoportban ($28,4 \pm 4,5$ vs $25,3 \pm 3,2$ kg/m²), ami önmagában is meglepő. Az előbbi csoportban jóval hosszabb aortaszakaszt vizsgáltak, ez a fő ok? Ez magyarázza önmagában a több, mint nyolcszoros különbséget?”**

Az idősebb betegpopuláció vizsgálatának célja transzkatóteres aorta billentyű beültetés (Transcatheter Aortic Valve Implantation – TAVI) előtti műtéti tervezés volt. A billentyűtervezés mellett a teljes aortoiliacalis szakasz leképezése szükséges egészen a femoralis artériáig és a supraaorticus ágak nyaki szakaszáig. Ennek oka a 14-16 Fr-et meghaladó TAVI katéter biztonságos felvezetésének megtervezése volt. Ezzel szemben a fiatalabb betegpopulációnál célzott koronária CT vizsgálat történt, melynél „mellékesen” a leszálló mellkasi aorta is leképeződött. Itt egyébként a natív és a kontrasztanyagot artériás fázis összehasonlítása történt. Ez magyarázhatja a két betegcsoportban megfigyelhető jelentős sugárdózis különbséget. Átlagosan az idős betegcsoporton 60 cm-es, míg a fiatal betegcsoporton csak 16 cm-es aortaszakasz ábrázolódott. Az időseknél a magasabb sugárdózissal járó retrospektív, a fiataloknál az alacsonyabb sugárdózissal járó prospektív protokollt alkalmaztuk.

- 2. 20. oldal: „Negatív korrelációt találtak az életkor és a BMI között ($r_{2zO,170}$, $p=0,029$). Mi lehet ennek az oka? Idősebb korban inkább növekszik a testsúly.”**

Az idősebb populációban végzett vizsgálatunkban transzkatóteres aorta billentyű (Transcatheter Aortic Valve Implantation – TAVI) beültetésre váró betegek CT felvételeinek retrospektív analízisét végeztük. Ezek a betegek – már csak az alapbetegségükből (aortabillentyű-szűkület) adódóan is – magasabb korosztályhoz tartozó szívbeteg volt. A pontos okát nem tudom megadni, hogy miért találtunk negatív korrelációt az életkor és a BMI között. Az elemszámunk alacsony volt: a vizsgálatba összesen 28 beteget vontunk be. Biztosabb következtetést csak az elemszám növelésével lehetne levonni a BMI és a kor összefüggését illetően. A szívelégtelenség mértékéről és egyéb daganatos vagy más senyvesztő betegségekről jelenlétéről nincs adatunk. Ezek magasabb aránya a testsúly csökkenése felé mutathatna. Egy átfogó tanulmány szerint a BMI a 7. évtizedig emelkedik, de azt követően ismét csökkenést mutat (YC Yang et al. PNAS April 19, 2021. 118 (17) e2020167118).

A fent idézett cikkből származó táblán jól látható, hogy a BMI a 7. évtizedig emelkedést mutat és utána újra csökkenni kezd.

Cohort	10-y age categories									
	11-19 y	20-29 y	30-39 y	40-49 y	50-59 y	60-69 y	70-79 y	80-89 y	90+ y	All
-1905								24.0 (4.1)	23.2 (4.3)	23.4 (4.3)
1905-1909								24.6 (4.1)	23.7 (4.6)	24.3 (4.4)
1910-1914							24.6 (3.6)	24.9 (4.6)	24.1 (4.6)	24.9 (4.6)
1915-1919					26.5 (5.1)	25.9 (4.9)	25.3 (4.4)	24.8 (4.6)	25.6 (4.5)	
1920-1924					27.1 (5.2)	26.1 (4.2)	25.9 (4.7)	25.1 (4.4)	26.3 (4.8)	
1925-1929					26.8 (5.2)	27.2 (4.8)	27.3 (4.9)	26.7 (5.1)	27.1 (4.9)	
1930-1934					27.7 (5.3)	28.0 (5.2)	28.1 (5.5)	27.6 (5.5)	28.0 (5.4)	
1935-1939				26.8 (4.9)	27.9 (5.2)	28.5 (5.5)	28.7 (5.6)		28.4 (5.4)	
1940-1944				27.3 (6.0)	28.4 (5.7)	29.4 (6.0)	29.4 (5.9)		28.9 (5.9)	
1945-1949			26.3 (4.9)	27.7 (6.0)	29.0 (6.1)	29.8 (6.3)			29.1 (6.2)	
1950-1954			25.8 (5.7)	28.2 (6.2)	29.7 (6.5)	28.9 (6.2)			29.4 (6.5)	
1955-1959		24.4 (5.0)	26.0 (5.0)	28.6 (6.2)	28.3 (6.4)	28.6 (6.2)			29.4 (6.6)	
1960-1964		27.9 (9.6)	26.7 (5.4)	28.8 (6.4)	28.6 (6.2)				29.4 (7.0)	
1965-1969		25.6 (5.1)	27.7 (6.6)	28.8 (6.7)					28.5 (6.6)	
1970-1974		26.6 (5.3)	29.0 (6.7)	29.7 (7.4)					28.9 (6.8)	
1975-1979	23.7 (4.6)	28.1 (6.7)	29.8 (7.3)						26.6 (6.6)	
1980-1984	22.9 (4.9)	28.2 (7.1)	30.1 (7.1)						25.8 (6.8)	
All	23.3 (4.7)	28.1 (6.9)	28.5 (6.9)	28.4 (6.3)	28.9 (6.0)	28.7 (5.7)	27.6 (5.3)	25.7 (4.8)	24.2 (4.5)	27.7 (6.0)

3. 20. oldal: „Az idősebb betegcsoportban megadták az aortaplakk összfelszínét. Az 1-3 táblázatban, a fiatalabb korcsoportban nincs ilyen adat. Nyilvánvalóan sok betegben még nem lenne plakk, de érdekes lenne tudni a konkrét adatokat.”

Az idősebb korosztályba (átlagéletkor $72,9 \pm 12,0$ év) tartozó betegcsoportnál transzkatóteres aorta billentyű beültetés (Transcatheter Aortic Valve Implantation – TAVI) műtéti tervezéséhez történt mellkas-has-kismedencei CT angiographia. Itt a vizsgálat célja a műbillentyű tervezése mellett a katéteres felvezetési út meghatározása volt. Ebben a populációban a CT vizsgálatban a teljes aorta leképezésre került. A pulzáció és a strain meghatározása mellett lehetőségünk nyílt a teljes aortán a falszerkezet és a kalcifikáció mértékének pontos leírására. A fiatalabb populációban (átlagéletkor $41,1 \pm 7,3$ év) a CT közvetlen célja nem az aorta vizsgálata, hanem koronária státusz leírása volt. Itt a szív mellett a mellkasi aorta leszálló szakasza is ábrázolódt, amin a pulzatilitást és straint mérni tudtuk, de a teljes aorta leképezésére nem volt lehetőségünk. A vizsgálat kiterjesztésére nem volt indikáció. Az ív és a hasi aorta falszerkezetéről és a kalcifikáció mértékéről ezzel a vizsgálattal nem kaptunk információt. Tekintettel arra, hogy ez egy 40 év átlagéletkor körüli betegcsoport, és az aorta descendens a betegek döntő többségében egészséges, nem vártunk volna a kiterjesztett vizsgálattól a kutatásaink számára újabb releváns információt.

4. 21. oldal: „A vizsgálat során az egy betegre jutó átlagos effektív dózis 3,6 mSv volt a fiatalabb betegpopulációban. Mennyi volt ugyanez az érték az idősebb betegcsoportban?”

A régebbi szöveti konverziós faktorról számolva (~ 70): $2267/70=32$. mSv. Ez a mellkasban pontosabb, mert ott jobban meghatározott volumenre adjuk le a dózist. Egy teljes aortánál sokféle szervet ér a sugárzás, ezért abban régióban sokféle konverziós faktorról kell szorozni az összdózis részleteit. Ez a fent számolt értéken kisebb mértékben még változtatható.

5. **21. oldal: „A vizsgálat során az egy betegre jutó átlagos effektív dózis 3,6 mSv volt. Ez megfelel a nemzetközi szakirodalomban közölt, hasonló technikával végzett CT-vizsgálatok átlagos sugárterhelésének, amely jelentősen kisebb, mint a nem EKG-triggerelt CT-vizsgálatok esetében (Christner, 2019; Sabarudin, 2010).” — A „jelentősen kisebb” hányszoros különbséget jelent?”**

Pflederer és munkatársai randomizált kontrollált vizsgálatukban három koronária CT protokollt hasonlítottak össze. Az 1. csoportban prospektív EKG triggerelést, a 2. csoportban retrospektív EKG kapuzást, és a 3. csoportban standard spirális szekvenciát alkalmaztak. Az elnyelt dózis 1: $8 \pm 1,4$, 2: $16,8 \pm 4,8$, 3: $48,1 \pm 14,2$ mGy; a felület-kerma-termék vagy dose-length product (DLP) 1: $108 \pm 27,3$, 2: 246 ± 93 , 3: $701 \pm 207,8$ mGy*cm²; az egy betegre jutó átlagos effektív dózis 1: $1,5 \pm 0,4$, 2: $3,4 \pm 1,3$, 3: $9,8 \pm 2,9$ mSv volt (T. Pflederer et al. Eur Radiol. 2010 May;20(5):1197-206.). Ez alapján a nem EKG triggerelt módszer és az általunk használt protokoll között az effektív dózis tekintetében legalább 6-szoros különbség feltételezhető.

6. **52. oldal: „Az angiográfiát a Városmajori Szív- és Érgyógyászati Klinikán Siemens Artis Zee with Pure (Siemens Healthineers AG, Erlangen, Germany) készüléssel, szén-dioxidra optimalizált gyári beállítással (C02 Evenflow, frame rate: 7,5 képkocka/másodperc), a Bács-Kiskun Megyei Kórházban General Electric Innova IGS 530 (GE Healthcare, Little Chalfont, United Kingdom) berendezéssel, alsó végtagi standard protokollal (frame rate: 4 képkocka/másodperc) végeztük.” — Miért volt ilyen nagy a különbség - 7,5 vs 4 képkocka/másodperc - a két különböző intézményben? Ez nem befolyásolta az kiértékelést semmilyen módon?”**

A két központot magába foglaló vizsgálatunk célja az volt, hogy összehasonlítsuk a DVA technológia hatékonyságát különböző centrumokban, függetlenül attól, hogy milyen készüléket és vizsgálati protokollt alkalmaznak. A Városmajori Szív- és Érgyógyászati Klinikán Siemens Artis Zee with Pure (Siemens Healthineers AG, Erlangen, Germany), a Bács-Kiskun Megyei Kórházban General Electric Innova IGS 530 (GE Healthcare, Little Chalfont, United Kingdom) készüléssel végezték a vizsgálatokat. A két centrumban kapott eredmények összevethetőek és a tendenciák azonosak. Mindkét centrumban jól követhető a DVA képminőség javító hatása mind a jel/zaj arány (Signal to Noise Ratio - SNR) számítás, mind pedig a vizuális értékelés alapján. Nem vártuk el a centrumoktól, hogy a bevált angiográfiás protokolljaiktól eltérjenek, tekintettel arra, hogy mindkét vizsgálóhelyen fix gépi beállítással dolgoztak. Valószínűleg a Bács-Kiskun Megyei Kórházban kapott alacsonyabb SNR átlagértékek – melyek egyébként a hagyományos DSA-hoz képest szignifikáns javulást mutattak itt is – az alacsonyabb frame rate-tel (4 képkocka/másodperc vs. 7,5 képkocka/másodperc) magyarázhatóak. A vizsgálatokból megállapítható, hogy függetlenül a készülék típusától és az alkalmazott frame rate-től, a DVA jelentősen javítja a képminőséget minden vizsgált régióban. Az alacsonyabb frame rate előnye az alacsonyabb sugárdózis, a magasabb frame rate pedig jobb képminőséget biztosít. Az optimális protokoll megválasztása a beavatkozást végző orvos egyéni döntését igényli.

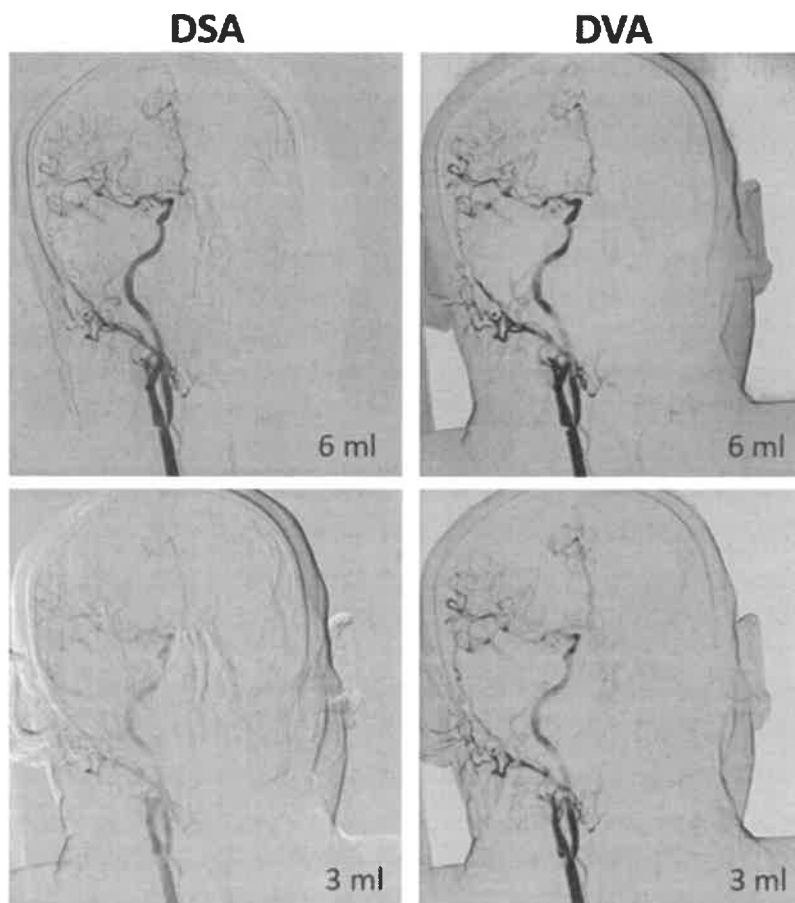
7. **62. oldal: „A IV. fejezetben a BKMK és VSZÉK betegeit egyaránt vizsgálták, a IV-9. táblázatban a két centrum betegeinek adatait összevonva is közzétették. A IV-10. táblázatból miért hiányzik ez az adat?”**

A IV-10. táblázat esetében az összevonásból nem kapunk új információt, mert a vizsgálatunkba bevont két vizsgálóhely különböző készülékeket és vizsgálati protokollokat használt. A Városmajori Szív- és Érgyógyászati Klinikán Siemens Artis Zee with Pure (Siemens Healthineers AG, Erlangen, Germany), a Bács-Kiskun Megyei Kórházban General Electric Innova IGS 530 ((GE Healthcare, Little Chalfont, United

Kingdom) készülékekkel rendelkezett. A GE és a Siemens gép különböző DSA algoritmusokat használt. Ugyanis az általunk generált sumDSA és maxDSA képeket összehasonlítva a GE-ből és Siemensből kinyertekkel, a Siemens képei inkább a maxDSA-ra hasonlítottak, míg a GE képei a sumDSA-ra. Mivel az egyes cégek által használt szoftverek kódjai titkosak, ennek magyarázatát nem tudjuk. Tehát itt azt emeltük ki, hogy az egyes vizsgálati helyeken melyik SNR értéknek van nagyobb relevanciája. Mivel a GE és Siemens teljesen eltérő számolási módszert használ, ezért nem hoztunk létre összegzett táblázatot.

8. 93. oldal, VI-3. ábra: „A carotis angiographiáknál az egyik legfontosabb kérdés, hogy a bifurcatiónál az ACI eredésében van-e significans stenosis. A képre ránagyítva, a medialis ág eredésénél néhány mm hosszúságban a DSA 100%, DVA 100%, és - halványabban ugyan - a DSA 50% képen is legalább 70%-os stenosis látható, viszont a DVA 50% képen ez a stenosis nem látszik. Mi lehet ennek az oka?

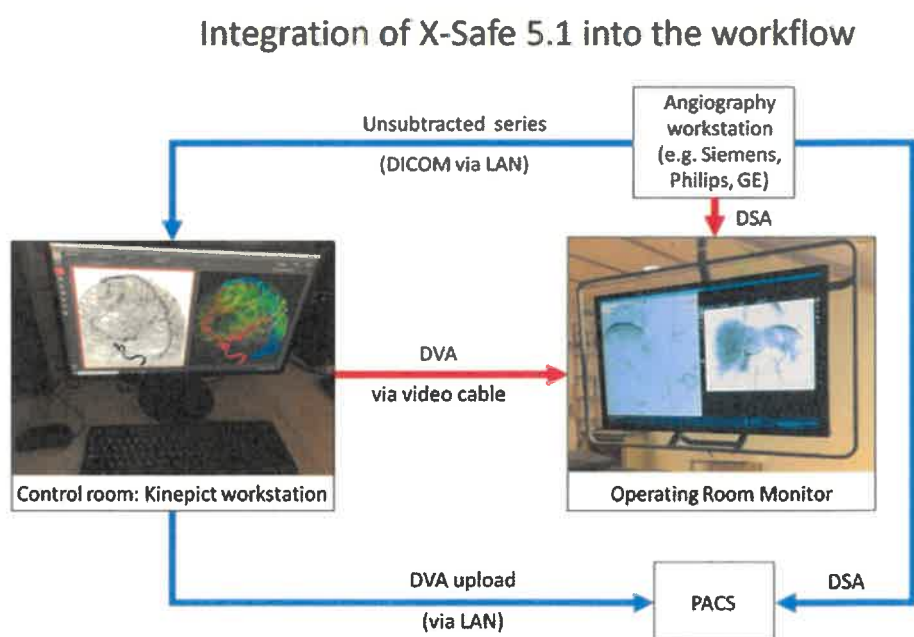
A disszertációban látható képet az EJRO publikációból emeltük át. A jobb felbontású eredeti képen jól látszik a szűkület a DVA 50%-os képen is, tehát a probléma inkább tipográfiai, mint lényegi, hiszen az illusztrációk nem adják vissza tökéletesen a nagyfelbontású monitor minőségét. Az értékelés során a szubjektív megítélés kiküszöbölése érdekében a teljes képsorozatot vak, randomizált módon egy érsebész, négy intervenciós radiológus és egy intervenciós neuroradiológus értékelt egymástól függetlenül, akik legalább 5 éves tapasztalattal rendelkeztek vaszkuláris területen. A Likert skála alapján osztályozták a képminőséget. Ennek alapján értékeltük a DSA 50% és 100%-os, valamint a DVA 50% és 100%-os felvételeket.

9. „Mennyire használják a napi gyakorlatban DVA technikát az alsó végtag angiográfiánál?”

A DVA technológia önálló szoftverként érhető el jelenleg a piacon. Bármelyik angiográfias gyártó készülékéhez köthető egy olyan számítógép, melyre telepítve van a DVA szoftver, függetlenül attól, hogy hagyományos kontrasztanyaggal, vagy CO₂-vel végzik az angiográfiát. Mivel a DVA rendelkezik CE és FDA minősítéssel, a kutatásban résztvevő centrumok mellett már több nyugat-európai, elsősorban német központ is rendelkezik vele. Mindezek ellenére a DVA alkalmazása világszerte csak sporadikusnak tekinthető. A Kinepict cég reményei szerint a képminőség-javítás, a sugár- és kontrasztanyag-csökkentés kellően vonzó lesz, hogy vagy önálló, vagy egy nagyobb rendszerbe integrált formában szélesebb körben elérhetővé váljon ez a modalitás. A veseelégtelen betegek alsó végtagi intervencióiban a DVA+CO₂ angiográfia rutinszerű alkalmazása ajánlott, különös tekintettel a térd alatt végzett endovaszkuláris beavatkozásokra. Klinikánkon ez napjainkban már a protokollunk része. Az alábbi workflow valós idejű képmegjelenítést tesz lehetővé.

A Kinepict szoftver működési ábrája:

10. „Egyetemünkön 2 éve helyezték üzembe a photon counting CT készüléket, melynél a hagyományos CT készülékekhez képest a felbontás jóval nagyobb lényegesen kisebb sugárterhelés mellett. Végeztek-e illetve terveznek-e méréseket akár az aortán, akár a carotis erekben (pl. plakk analízis).”

Nagyon köszönöm Professzor Úr felvetését. Nagyon szívesen csatlakoznánk a Semmelweis Egyetem OKK PCCT labor kutatásaihoz. A BME munkatársaival egy vizsgálati protokollt már összeállítottunk, mely a photon counting CT (PCCT) nagyobb felbontását használná ki. Az EKG kapuzás pedig lehetőséget adna a dinamikus paraméterek meghatározására. Ezzel a módszerrel tovább pontosíthatnánk az aneurizma biomechanikai modellünk anyagparaméterekre vonatkozó részleteit. Jelenleg klinikánkon minden nyitott aorta aneurizmán átesett betegnél a mintákat (teljes vér, szérum, plazma, vizelet, nyál, széklet, aorta fal, thrombus) biobankba gyűjtjük. Ez lehetőséget teremt majd számunkra, hogy a PCCTA által nyert adatokat mért biomechanikai paraméterekkel (pl.: szakítószilárdság, összenyomhatóság, sűrűség, stb.) vessük össze. Ezekkel a képi és biomechanikai paraméterekkel egy olyan modell

építésére nyílna lehetőség, mely becsülni tudja a thrombus és az aortafal mechanikai jellemzőit a kinetikus CT alapján.

11. „A DVA technikát lehetne-e vajon a fluoroscopiás vizsgálatoknál is használni? Ez különösen olyan beavatkozásoknál lenne jelentős, ahol az átvilágítás a teljes sugáridő jelentős hányadát (40-60%) képezi (pl. prostata arteria embolizáció, a. uterina embolizáció). A fluoroscopiás felvételeknél több frame-ből álló, fluoro store típusú, kardiológiai laborokban használatos sorozatokat lehetne alkalmazni?”

Nagyon köszönöm a felvetést, mert fontos további kutatások felé mutat. Fontos hangsúlyozni, hogy a DVA eljárás a jelenlegi technológiai körülmények között nem használható a fluoroszkópiás vizsgálatokban, mivel a képfeldolgozás nem valós idejű. A késés tipikusan csak egy-két másodperc, így a DSA felvételek értékelését nem zavarja, viszont lehetetlenné teszi a fluoroszkópiás képnavigációt. Előrelépés akkor várható, ha sikerül olyan technológiai együttműködést létrehozni a nagy gyártókkal, ami lehetővé teszi a fluoroszkópiás frame-ek azonnali feldolgozását. A kardiológiai feldolgozás a szív állandó mozgásai miatt egyelőre szintén nem megoldott, de kutatások folynak különböző regisztrációs algoritmusok kidolgozására. Az említett embolizációs beavatkozásoknál az úgynevezett color coded DVA (ccDVA) jelenthet jelentős navigációs segítséget, ami a beavatkozás és ezáltal a sugárdózis mértékét is csökkentheti. A ccDVA alkalmas a cél-ér (target vessel) könnyebb azonosítására és az embolizáció hatékonyságának ellenőrzésére. Ezt a módszert már több nagy európai centrumban rutinszerűen alkalmazzák. Munkacsoportunk nemzetközi együttműködéséből már született közlemény a prostata (LS Alizadeh et al Academic Radiology, Volume 30, Issue 4, April 2023, 689-697) és a máj embolizációjával (P Lucatelli et al. Cardiovasc Intervent Radiol (2023) 46:635–642) kapcsolatban.

Nagyon köszönöm Professzor Úr igen gondos, mélyreható bírálatát, ösztönző megjegyzéseit és javaslatait, melyek a jövőbeli munkámat és azok megtervezését is segíthetik. Hálás vagyok támogató opponensi véleményéért.

Budapest, 2024. április 25.

Tisztelettel és köszönettel:

dr. Sótonyi Péter